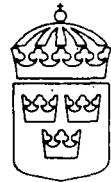

Riksdagens protokoll

1989/90:2

Tisdagen den 3 oktober

Kl. 14.00–15.01

Protokoll
1989/90:2

Efter gudstjänst i Storkyrkan, där predikan hölls av teol. dr Eskil Franck, öppnades riksmötet i kammarens plenisal enligt det program som i bilaga fogats till detta protokoll.

1 § Svensk lyrik

Skådespelarna Anita Björk och Jan-Olof Strandberg från Kungl. Dramatiska Teatern läste följande dikter av Gunnar Ekelöf:

Eufori

Du sitter i trädgården ensam med anteckningsboken, en smörgås, pluntan och pipan.

Det är natt men så lugnt att ljuset brinner utan att fladdra, sprider ett återsken över bordet av skrovliga plankor och glänser i flaska och glas.

Du tar dig en klunk, en bit, du stoppar och tänder din pipa.
Du skriver en rad eller två och tar dig en paus och begrundar strimman av aftonrodnad som skriker mot morgonrodnad, havet av hundlokor, skummande grönvitt i sommarnatts-dunklet,

inte en fjäril kring ljuset men körer av myggor i eken, löven så stilla mot himlen. . . Och aspen som prasslar i stiltjen:

Hela naturen stark av kärlek och död omkring dig.

Som vore det sista kvällen före en lång, lång resa:
Man har biljetten i fickan och äntligen allting packat.
Och man kan sitta och känna de fjärran ländernas närhet, känna hur allt är i allt, på en gång sitt slut och sin början, känna att här och nu är både ens avfärd och hemkomst, känna hur död och liv är starka som vin inom en!

Ja, vara ett med natten, ett med mig själv, med ljusets låga

som ser mig i ögonen stilla, outgrundligt och stilla,
ett med aspen som darrar och viskar,
ett med blommornas flockar som lutar sig ut ur dunklet och
lyssnar
till något jag hade på tungan att säga men aldrig fick utsagt,
något jag inte ville förråda ens om jag kunde.
Och att det porlar inom mig av renaste lycka!

Och lågan stiger. . . Det är som om blommorna trängde sig
närmre,
närmre och närmre ljuset i skimrande regnbågspunkter.
Aspen skälver och spelar, aftonrodnaden skrider
och allt som var utsägligt och fjärran är utsägligt och nära.

Jag sjunger om det enda som försonar,
det enda praktiska, för alla lika.

En verklighet

(drömd)

Jag tror inte på ett liv efter detta
Jag tror på detta liv
Och nu, när saven slutat stiga och jag har hunnit
till sensommarn, min årstid, minns jag
hur ångestfullt jag förr tyckte syrsorna filade,
tycker så inte längre.

Det är redan skumt
och åkervägens smala rödsiftande band
försvinner in i dungar, löper ut ur dungar:
Om varje vägkrök ett mysterium
av färgernas och ljusets egenliv
Det är skönt att gå
En gammal gårdsgård är också med
Det är den stund då stenarna tänker som bäst
Det är den stund då denna stora varelse
andas och doftar. Vilka färger i skymningen!
Trädorna lila, stenar i tankfullt skiftande blått
och lövskogen så rik på skiftningar
som vore den sitt eget sus!
Ett gult löv är ännu en dyrbarhet
På ena sidan vägen sädesfält
och på den andra sidan barrskog

och säden gul till röd och i skylarna guldbrun
och den sandröda vägen, jag älskar sådana enkla vägar
bara för gående och för grova fordon efter fromma hästar
Sådana vägar tycks mig lika goda som någon livsfilosofi

Och varje landskap, varje skiftning i landskapet, innehåller
alla möjliga landskap
och detta liv innehåller alla möjliga liv:
Syrornas, lysmaskens, grävlingens — alla tänkbara liv
Och det är detta liv som skall fortsätta, som fortsätter
också högre och högre upp, i andra sfärer
Där pågår just nu detta liv
som också är kvällsmolnens liv, och stjärnornas, och de
befolkade världarnas,
och de osynligas liv, och de dödas
ty något annat liv finns inte:
Alla lever de och skall leva
och alla ger av sitt liv åt alla och lånar sitt ljus åt alla
och alla gömmer sitt ljus för alla och lever av och på alla
och det är inte ett gott och inte ett ont
Det bara är
Det finns en lyckokänsla som kommer sällan men kommer
ändå
Det finns detta vårt förnimmandes vittnesbörd
och detta att vara till.
Flyktigt är allt medvetande
men flyktigt är inte fåfängligt.
Så sluts min bukoliska sång.

Telefonrådarna

Telefonrådarna sjunger i natt
en stäm gaffelston, en till
som stiger sjunker tystnar och stiger
åter en, och nu som en körsång
sluter sig samman, delar sig, stiger
Du frågar om någon talar i oss
Du frågar om någons röst
Vad angår oss någons röst
Det är för varandra vi sjunger
Det är med varandra vi sjunger

Vem föder fåglarna

Vem föder fåglarna, latmask
under den blåa himlen?
Dock! Sorglöshet föder dem till en del
och drift till en annan.
Och liljorna?
Deras bestämmelse föder dem.
Vem föder då latmasken?
Det måste förvisso vara en gud
Sträck på ryggen och armarna, latmask
Försök liggande inta en värdig hållning
Dig föder ingen annan än Gud
En utvald är du, sannerligen!

Det omöjliga

Vad tror du? Att du duger? Aldrig!
Hur skall jag då leva?
Du skall inte leva.
Men hur skall jag vara då?
Du skall inte vara.
Jag förstår ingenting!
Varför frågar du mig då? Vi skall alla dö.
Än sen? Vad hjälper det mig?
Nej, ingenting särskilt.
Tycker du att jag skall ge fan i det här?
Ja, det tycker jag.
Jaså.
Men bli inte arg för det. Det är bara som
man säger.
Ja, jag vet inte jag, men det är svårt.
Ja, det är svårt.

2 § Öppnande av riksmötet

TALMANNEN:

Eders Majestät! Jag hemställer nu att Eders Majestät måtte förklara 1989/90 års riksmöte öppnat.

HANS MAJESTÄT KONUNGEN:

Herr talman! Ärade ledamöter! När ni, valda ombud för Sveriges folk, i dag samlas till riksmöte inleds ett nytt arbetsår för Sveriges riksdag.

Det är en ansvarsfull uppgift som ligger framför Eder. Många väsentliga frågor kommer att bli föremål för diskussion och beslut.

Under det år som har förflutit sedan jag öppnade riksmötet 1988 har samarbetet mellan de två supermakterna fortsatt och varit framgångsrikt inom flera betydelsefulla områden. Konkreta resultat i fråga om minskningar av vapensystem har uppnåtts. Även om arbetet med att avveckla de väpnade konflikterna inom skilda områden av världen inte gett fullt så positiva resultat som vi hoppades på för ett år sedan, har trots allt väsentliga framsteg gjorts.

En ny situation har uppstått genom de politiska förändringar som sker i östra Europa. Samtidigt fortsätter strävandena inom EG att stärka samarbetet och den ekonomiska utvecklingen.

Detta är några av de skeenden som kan påverka den ekonomiska och säkerhetspolitiska utvecklingen i vårt land.

Den politiska utvecklingen i Europa liksom de militära pakternas minskade betydelse inom ramen för beslut om avspänning mellan supermakterna kan påverka den säkerhetspolitiska situationen i Europa. Detta kan även få konsekvenser för bedömningen av Sveriges militärpolitiska läge, problem som med säkerhet blir föremål för beaktande i den nu pågående försvarsutredningen.

Under det kommande riksmötet kommer Ni att ta ställning till det framtida försvarets inriktning och omfattning. Detta kommer att medföra känsliga avväganden bl.a. mellan armens krigs- och fredsorganisation samt i relationerna mellan kvalitet och mångfald.

Den ekonomiska politiken har varit föremål för ett flertal utredningar. Särskilt gäller detta det framtida skattesystemet, som kommer att beröra oss alla.

Vår energiförsörjning kommer att bli en av de mest komplexa och betydelsefulla frågorna i den närmaste framtiden. Besluten kommer att påverka den enskildes samt vårt lands ekonomiska möjligheter.

Miljöproblemen fortsätter att oroa oss alla. Behovet av ett internationellt samarbete är den viktigaste förutsättningen för att minska sådana miljöhot som markförsurning, drivhuseffekt och inverkan på ozonlagret. Att begränsa luft- och vattenföroreningarna och dessas negativa inverkan på växter, djur och människor är livsviktigt.

Jag har med dessa exempel på viktiga områden som kommer att påverka Edert arbete önskat framhålla hur betydelsefullt detta är för landets framtid. De beslut som Ni fattar under detta riksmöte kommer att beröra oss alla. Vi kommer med uppmärksamhet och intresse följa Edert arbete för vårt lands utveckling. Jag önskar Eder alla välgång och lycka i detta viktiga värv och förklarar härmed 1989/90 års riksmöte öppnat.

3 § Regeringsförklaring

Statsminister INGVAR CARLSSON:

Eders Majestäter, Eders Kungliga Högheter, herr talman, ledamöter av Sveriges riksdag!

På tröskeln till 1900-talets sista decennium sker nu de mest dramatiska förändringarna i världen sedan det andra världskriget.

Vi bevittnar i dag en löftesrik omvandling i Sovjetunionen och på andra håll i Östeuropa. Den väcker förhoppningar om en politisk och ekonomisk utveckling, som på ett avgörande sätt kan påverka villkoren för mellanfolkligt samarbete i Europa.

Förändringarna på andra sidan Östersjön berör i högsta grad Sverige. Bland annat har den sovjetiska omdaningspolitiken lett till väsentligt ökade kontakter, inte minst med de baltiska folken.

Den folkligt förankrade koalitionsregeringen i Polen utgör en milstolpe i Europas efterkrigshistoria. Beslutet att lämna svenskt bistånd till Polen är ett uttryck för solidaritet med ett grannfolk och ett bidrag till vår gemensamma säkerhet och miljö.

Avspänningen mellan öst och väst banar väg för nedrustning. De strategiska kärnvapenarsenalerna måste skäras ned. Ett fullständigt stopp för kärnvapenprov måste åstadkommas och ett totalförbud mot kemiska vapen införas. Frågan om kärnvapen till sjöss måste också föras in i nedrustningsprocessen.

Föreanta nationernas roll som centralt forum för internationell fred och säkerhet måste stärkas ytterligare.

Sveriges neutralitetspolitik är av avgörande betydelse för vårt lands fred och oberoende. Den bidrar till stabilitet och avspänning i vår del av världen, och den är samtidigt grunden för vårt internationella arbete för samförstånd och solidaritet. Denna politik kommer att fullföljas med kraft och konsekvens.

Neutralitetspolitiken stöds av ett starkt och allsidigt totalförsvaret som redan i fredstid skapar förtroende för viljan och förmågan att värna vårt oberoende.

Förslag lämnas under hösten till riksdagen om modernisering och effektivisering av armén.

Dialogen mellan EFTA-länderna och EG har utvecklats snabbt det senaste året. Sverige diskuterar ett fördjupat och breddat samarbete med EG på alla samhällsområden där detta är förenligt med neutralitetspolitiken. Ambitionen är att så långt möjligt delta i den inre marknaden som nu tar form. Regeringen kommer i detta arbete att lägga stor vikt vid de höga krav som vi i Sverige ställer på miljö, full sysselsättning och social trygghet. Ett svenskt medlemskap är inte aktuellt i de diskussioner med EG som nu pågår.

Regeringen avser att stödja u-ländernas strävan att ta sig ur skuldkrisen och genomföra ekonomiska reformer.

En generös biståndspolitik och aktiv solidaritet med de fattiga och förtryckta i u-länderna är samtidigt av stor betydelse för miljön och för fredssträvandena på olika håll i världen.

Sverige är även fortsättningsvis berett att bidra till fredsprocessen i Mellanöstern.

Föreanta nationerna ges fortsatt starkt stöd i sitt internationella flyktingarbete.

Den generösa och solidariska flyktingpolitiken skall utvecklas. Handläggningstiderna i flyktingmottagningen skall kortas. Regeringen kommer att föreslå åtgärder som leder till att invandrare snabbare kan komma ut i arbetsli-

vet. Kommunerna ges det sanilade ansvaret för utbildningen i svenska för invandrare.

De nordiska länderna har under lång tid kännetecknats av vitala parlament, handlingskraftiga regeringar, starka och ansvarsfulla fackföreningar. Detta har bidragit till den goda utveckling som våra länder har präglats av.

Det finns nu tecken på att denna stabilitet håller på att upplösas.

Sverige har hittills varit förskonat från detta. Med sex partier i riksdagen har dock riskerna för vågmästarlägen ökat.

Samtidigt har arbetsmarknaden kommit att kännetecknas av splittring och konkurrens. Detta ställer ökade krav på den ekonomiska politiken. Erfarenheterna från i våras visar emellertid att det kan möta betydande svårigheter att föra en stram politik, särskilt för en minoritetsregering.

Det är mot denna bakgrund man skall se de svåra och viktiga beslut som Sverige nu står inför:

Omläggningen av skattesystemet. Kampen mot inflationen. Energipolitiken. Förhandlingarna mellan EFTA och EG. Försvarspolitiken. Barn- och äldreomsorgen. Bostadspolitiken. Jordbrukspolitiken.

Detta sammantaget kommer att ställa stora krav på de politiska partierna, särskilt i det nuvarande parlamentariska läget. Partierna måste söka samlande lösningar på vårt lands viktigaste problem och utmaningar.

Sveriges ekonomi visar fortfarande tecken på överhettning. Bristen på arbetskraft, de snabba pris- och kostnadsstegringarna, det växande underskottet i bytesbalansen riskerar den samhällsekonomiska balansen.

Om den utvecklingen fortsätter hotas sysselsättning och välfärd. Det kan icke tillåtas. De nuvarande tendenserna i denna utveckling måste brytas.

De ekonomiska åtgärderna i våras syftade till att kyla ned samhällsekonomin. Ännu har inte de fulla effekterna av de insatserna inträtt. En fortsatt stram finans- och penningpolitik är därför nödvändig. Budgetarbetet kommer att bedrivas med stor stramhet. Samtidigt måste tillgången på kapital och arbetskraft stimuleras och produktiviteten höjas.

Det innebär att de förslag till utgiftsökande reformer som aviseras i det följande kommer att föreläggas riksdagen endast under förutsättning att de, utan skattehöjningar, kan finansieras inom ramen för en fortsatt stram finanspolitik. Uppfylls inte detta villkor kommer reformerna att uppskjutas eller omprövas.

Med denna regeringsförklaring fastläggs således att uppgiften att föra en ansvarsfull ekonomisk politik överordnas övriga politiska krav. Regeringen följer mycket noggrant den ekonomiska utvecklingen och kommer att vidta nödvändiga åtgärder utan dröjsmål. Det är i detta samhällsekonomiska perspektiv som den nödvändiga omläggningen av skattesystemet skall ses.

Under nästa år kommer förslag att läggas fram om en omfattande reformering av skattesystemet. Syftet är att åstadkomma ett skattesystem som stimulerar arbete och sparande och som är mer effektivt och mer rättvist än dagens.

Bred enighet kring skattepolitiken är av stort värde för vårt land. Regeringen kommer därför inom kort att inbjuda till samtal med riksdagens partier och arbetsmarknadens parter om de ekonomiska förutsättningarna att re-

dan 1990 kunna genomföra en betydande del av den genomgripande skatte-
reformen.

Rättvisa och solidaritet är djupt förankrade värderingar hos svenska folket. Det nya skattesystemet måste därför bidra till att rättvisan och jämlikheten ökar. Sänkta marginalskatter måste balanseras med bland annat skärpt kapitalbeskattning.

Förslaget till nytt skattesystem har inslag som berör pensionärerna. Pensionärernas Riksorganisation och Sveriges Pensionärsförbund inbjuds därför till överläggningar.

En stark ekonomi och ett rättvist och effektivt skattesystem är en förutsättning för att med full kraft kunna utveckla politiken på de områden som särskilt kommer att stå i förgrunden under nästa decennium:

En god livsmiljö. Miljöhänsyn skall genomsyra hela samhället på alla nivåer. 90-talet skall bli miljöns årtionde.

Förnyelsen av arbetslivet. Målet är ett arbetsliv utan arbetsskador. Människor skall kunna känna mening och ansvar på sina arbetsplatser. 90-talet skall bli det goda arbetets årtionde.

Välfärden och tryggheten. Den offentliga sektorn skall värnas och utvecklas. Ojämlika livsvillkor är särskilt tydliga i storstäderna. 90-talet skall bli rättvisans och jämlikhetens årtionde.

Skall dessa ambitioner kunna förverkligas, krävs dock först att vi gemensamt – politiska partier, intressegrupper och alla medborgare – tar spjären för att vrida den ekonomiska utvecklingen rätt.

Sverige kommer i FN:s generalförsamling att lägga fram ett förslag om ett globalt handlingsprogram mot narkotikan.

Regeringen kommer i höst att inleda en offensiv för att i vårt land intensifiera kampen mot narkotikan. Insatserna mot den illegala narkotikahandeln samordnas och förstärks. Åtgärder mot missbruk bland ungdomar prioriteras. Vinster från narkotikahandel skall lättare kunna tas i beslag och förverkas.

En aktionsgrupp bildas, bestående av cheferna för berörda myndigheter samt representanter för kommun- och landstingsförbunden.

Kampen mot våldet och åtgärder mot ungdomsbrottligheten skall skärpas. En försöksverksamhet med samhällstjänst, främst för unga lagöverträdare, föreslås.

Stödet till kvinnor som drabbats eller hotats av våld följs upp och utvecklas.

Satsningarna på att förbättra rättsväsendet fortsätter. Vissa förslag till förbättringar av rättsväsendet föreläggs riksdagen redan under hösten.

Arbetet med avvecklingen av kärnkraften fortsätter planenligt. En proposition om hur kärnkraften skall avvecklas föreläggs riksdagen.

Miljölagstiftningen samordnas och skärps. Före sekelskiftet bör industriutsläppen ned till ofarliga nivåer. Miljöavgifter införs. Miljöforskning prioriteras. Ny, miljövänlig, teknik stimuleras.

Insatser för att rena storstädernas trafikmiljö inleds. Överläggningar med bilindustrin genomförs för att kraftigt minska trafikens miljöeffekter. Regeringen arbetar för en internationell överenskommelse om att begränsa trafikens miljöpåverkan.

Åtgärder mot försurningen av skog och sjöar sätts in. Skogsbruket måste utvecklas i samklang med naturvårdskraven. Stor återhållsamhet skall gälla för skogsbruk i fjällnära skogar.

Jordbrukspolitiken läggs om för att främja ett livskraftigt jordbruk, som motsvarar miljökraven och den regionala balansen. Alternativodling stimuleras och det öppna landskapet värnas. Djurskyddet förbättras och gentekniken kontrolleras för både djur och växter.

Jordbruksstödet ställs om till former som innebär minskad protektionism. Prisutvecklingen på livsmedel måste dämpas och livsmedelskontrollen skärpas.

Den framgångsrika politiken för full sysselsättning måste nu integreras med förnyelsen av arbetslivet. Arbetsgivarna har ett särskilt ansvar för att arbetsmiljöerna och villkoren i arbetslivet förbättras.

Regeringen kommer i höst att lägga fram förslag om hur den nya arbetslivsfonden skall användas.

Inom regeringskansliet bereds den regionalpolitiska utredningens förslag i syfte att senare lägga fram proposition till riksdagen. Regionalpolitiken inriktas mot kompetenshöjning, utbildning och förbättrad infrastruktur.

Arbetet med att öka kvinnorepresentationen i olika beslutande organ fortsätter.

Första etappen mot sex veckors semester för alla inleds. Regeringen kommer att föreslå riksdagen att den lagstadgade semestern förlängs med två dagar 1991, med två dagar 1992 och med ytterligare en dag 1993.

Konsumentskyddet förstärks bl.a. genom en ny konsumentköplag. Skärpta krav ställs på banker och finansieringsinstitut vid kreditgivning och marknadsföring av krediter. Budgetrådgivningen stärks. Ett frivilligt system för miljömärkning införs.

Åtgärder för att förbättra produktiviteten i näringslivet och utvecklingsmöjligheterna för småföretagen förbereds i regeringskansliet.

Förnyelsen av den offentliga sektorn drivs vidare med kraft. Resurserna styrs till de områden som ger störst välfärdsutbyte.

Medborgarna skall ges större valfrihet och bättre möjligheter att direkt påverka de offentliga verksamheterna. Statsbidragen skall bli mer generella.

De statliga myndigheterna ges stor frihet att själva utforma sin förvaltning.

Utbyggnaden av föräldraförsäkringen fortsätter.

Som tidigare beslutats höjs barnbidragen med 900 kr. per barn och år den 1 januari 1990.

Utbyggnaden av barnomsorgen fortsätter i enlighet med tidigare riksdagsbeslut. Statsbidragen till barnomsorgen förstärks med 900 milj. kr. den 1 januari 1990.

Ett särskilt pensionstillägg till folkpensionen föreslås för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn.

Äldre- och handikappomsorgen utvecklas och samordnas i syfte att skapa större trygghet, självbestämmande och valfrihet.

Sverige kommer i FN att ta initiativ till en internationell konvention om handikappades rättigheter.

Ett program för uppföljning och utvärdering av landets hälso- och sjukvård utarbetas.

Sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen ses över. Målsättningen är att få till stånd snabbare och effektivare rehabiliteringsinsatser. Försäkringskassorna ges möjligheter att själva bekosta rehabiliteringsinsatser.

För att öka bostadsbyggandet måste övrigt byggande stå tillbaka. Den kraftiga kostnadsutvecklingen angrips med såväl begränsande som konkurrensstimulerande åtgärder. Särskilda åtgärder vidtas för att få fram bostäder till unga.

Förslag till nytt bostadsfinansierings- och bostadsbidragssystem föreläggs riksdagen. Förslag läggs fram för att motverka kontoriserings- och bostadslägenheter. Producenter och materialtillverkare ges ökat ansvar för skador som orsakas av dåligt material och felaktiga bygghetoder. Hyreslagen ses över.

Kommunerna skall friare kunna disponera de resurser som staten anvisar för skolan. Det kommunala driftsansvaret förtydligas. Skolans omfattande regelverk förenklas. Ett program för uppföljning och utvärdering av skolan kommer att utarbetas.

En reformering av skolbarnsomsorgen förbereds.

Alla ungdomar under 20 år skall beredas plats i gymnasieskolan. De yrkesinriktade utbildningarna förbättras. En expertgrupp tillsätts för att analysera betygens betydelse.

En forskningspolitisk proposition för de närmaste tre åren föreläggs riksdagen under våren.

Under parlamentarisk medverkan bereds ett förslag till ny grundlag för yttrandefriheten när det gäller radio, TV och film.

Kulturpolitiken utvecklas ytterligare. Det regionala kulturlivet förstärks och de konstnärliga yrkesutövarnas villkor förbättras. Särskild uppmärksamhet ägnas barn- och ungdomskulturen liksom folkrörelsernas arbete bland barn och ungdomar.

En utredning om ungdomars livsvillkor tillkallas.

När riksdagen nu samlas till ett nytt riksdagsår står vi inför besvärliga ekonomiska problem men också inför viktiga framtidsuppgifter.

Problemen får inte undanskymma att Sverige är ett bra land som vi kan vara stolta över. Vi har klarat svårare utmaningar än de som vi nu står inför.

Därför kan vi gripa oss an de stora framtidsfrågorna med beslutsamhet och tillförsikt. Att sätta omsorgen om miljön främst. Att stärka och utveckla ekonomin. Att bidra till fred och nedrustning i världen. Att fördjupa samarbetet och kontakterna med folken i Europa, både i öst och i väst. Nu kan vi öka kvaliteten i omsorg och vård. Nu kan vi lägga om skattesystemet så att det blir rättvisare. Nu kan vi ta itu med arbetsmiljöer som skadar och bryter ner, samtidigt som vi utvecklar arbetets innehåll.

Stoltheten över ett bra land, byggt på solidaritet och rättvisa, bjuder oss, när vi nu skall lösa dessa stora och viktiga uppgifter, att verka för en framtid i jämlikhet och trygghet där alla människor får en vidgad frihet att leva goda och utvecklande liv.

4§ Ceremonin avslutades kl. 15.01.

Prot. 1989/90:2
3 oktober 1989

In fidem

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren